

PUSKÁS BERNADETT

A KLOKOCSÓI KEGYKÉP MÁSZOLATAI

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. A klokoosói Istenzülö könnyező kegyképe; 3. A Klokoosói kegykép első másolata – az eperjesi Klokoosói kegykép; 4. Az eperjesi Klokoosói kegykép újabb másolatai; 5. Kitekintés.

1. Bevezetés

Az ungvári görög katolikus székesegyházban több, a liturgikus tisztelet által kiemelten kezelt tárgyat, ereklyét is őriznek a 18. századtól. Napjainkig a hagyomány által is kiemeltnek számító helyen, az ikonosztázion Királyi kapuja felett Szent Kereszt ereklyét őriznek, amely még a templom jezsuita időszakából származhat. Mellette két áldó kezlet formáló, fából faragott, jelenkori faereklyetartó, amely Boldog Romzsa Tódor munkácsi püspök ujjsont ereklyéjét tartalmazza, és amelyen a vértanú sírjából előkerült liturgikus viselet két darabja, a kézelők láthatók. A 2001-ben boldoggá avatott vértanú püspök ereklyéi, amelyeket a székesegyház kriptájában való felfedezésük és a budapesti antropológiai vizsgálat után ünnepélyesen helyeztek el nyitott üveglaporsóban, a templom második baloldali oltáránál tisztelhetők. De ereklyéjét tartalmazza a Puskás László által festett nagyméretű hagiografikus ikonja is a vértanú kápolnájának oldalfalán. Ez az oldalkápolna a legkitüntetettebb figyelemben részesül napjainkban.

Az ikonnal szemközt, a jobboldali második kápolnába a közel-múltban speciális védő üveglap mögött kihelyezték azt a Klokoosói kegykép másolatot, amely eredetileg a templom sekrestyéjének bútorzatába volt beépítve s talán ennek is köszönhetette fennmaradását. 2004-ben ünnepelték az ungvári másolat elkészültének centenáriumát. Ebből az alkalomból az ungvári székesegyházban egy hétig a tisztelhető volt a Klokoosóról elhozott másolat, de egyúttal az ungvári másolatot is kiemelték, hogy ezzel a munkácsi egyházmegyében hagyományos Mária-tisztelet jelenkori ápolását elősegítsék.

A klokocsói kegykép és másolatainak kérdése nagyobb monográfiákban is felbukkan. Történetük minden bizonnyal még számos adattal fog gazdagodni, a további kutatáshoz azonban érdemes összegezni a felmerülő ismereteket és kérdéseket.

2. A klokocsói Istenszülő könnyező kegyképe

Az Ung vármegyei Klokocsó (másnéven Klátóc, 1899-től Hajagos) a 17. században egy közel 150 lakosú kis falu volt. Az egyházközség ekkor, az 1646-os ungvári unió után több mint húsz évvel minden bizonnyal már egyesült, azaz görög katolikus volt, hiszen Klokocsó csupán 20 km-re esik Ungvártól. Az Olsavszky Mánuel püspök idején végzett vizitáció idején birtokosai a Sztáray, a Szemere, a Dráveczky és a Niczky család voltak. Az egyházközségnek két filiája volt, Kálusa (Ungtavas) és Kuszin (Harapás).¹

A faluban Istenszülő elszenderedése tiszteletére szentelt fatemplom állt, minden bizonnyal hagyományos ikonosztázzal, amelynek legáltalább alsó sora hagyományos technikával készült, fára festett ikonokból állt.² (Az Olsavszky-vizitáció említése szerint az ikonosztáz összes alapikonképe megvan, az apostolok viszont vászonra festettek.) Az ikonosztázion 17. századi ikonjai feltehetően provinciális ikonfestő, vagy ikonfestő műhely munkái lehettek. A később csodásan kitűnt ikon a templom ikonosztázionjának Mária-ikonja volt.³

A későbbi másolatok minden bizonnyal az ikon típusát és részleteit is pontosan követik. Ezek alapján ez is Útmutató, Hodigitria típusú Istenszülő-ikon volt, bal karján a gyermek Jézussal. A korabeli hagyományőrző festésmód szerint Mária viselete vörös mafőrion, amelyet általában három csillag díszít, egy-egy a vállakon, egy a homlokon. A klokocsói kegykép mindegyik másolatán sajátosan keresztet festettek a homlokrészre. A ritka, ikonográfiailag nem általános megoldás megjele-

¹ ГАДЖЕГА, В., „Додатки к истории Русинов и русских церквей в Ужанской жупі”, in *Науковий Збірник Товариства „Просвіта”, Ужгороді 1924*, 179; SZÉKELY, G. – MESÁROŠ, A., *Greckokatolíci na Slovensku*, Kosice 1997, 61-63; Udvari, I. (szerk.), *A Munkácsi görögkatolikus püspökség lelkészségeinek 1806. évi összeírása*, Nyíregyháza 1990, 136.

² Több magyar irodalmi forrás, így a *Magyar Katolikus Lexikon* (Budapest 2002, VII. köt., 9.) Istenszülő oltalma templomot említ, tévesen. Ugyanitt tévesen ismétlődik, hogy az eredeti képet küldte vissza Mária Terézia, és arról készült volna a Roskovicis-féle másolat.

³ SZÉKELY – MESÁROŠ, *Greckokatolíci na Slovensku* (1. l. ábr.), 136.

nik egy másik, a 18. században átfestett helyi kegyképen is, a Krasznibrodi Istenszülő ikonján. A középkori kárpát-vidéki ikonokon a mafőrión csillagmotívuma gyakran egy keresztforma csillaggá bővített változata. Talán ennek újabb kori átértelmezése a keresztjel. Eredetileg korona nem volt sem Mária, sem a gyermek fején, bár a Felvidék Lengyelországgal határos részén ez már előfordul egyszerű falusi ikonokon is.

A gyermek Jézus ábrázolásában is több elem utal a ma ismeretlen első ikonra. Kezében írástekerces látható, amit a későbbi ikonokon inkább evangéliumos könyv helyettesít. Fehér ingecskéje a nyaknál kis gallérral ellátott, a deréknál – eredetileg bíbor színű – övszalaggal van átkötve. Mindkét apró részlet a 17. században lett jellemző a Kárpátok vidékének ikonfestészetében. (Az akadémikusabb Roskovics-féle másolaton az inggallér már hiányzik.)

A kegyképhez kapcsolódó hagyomány szerint 1670-ben a kurucok támadták Nagymihályt. A közeledő hadsereg elől a klokocsóiak a fatemplomban kerestek védelmet, ahol a képen Mária arca elsötétült, majd könnyezni kezdett.⁴ A templomot másnap katonák rohanták meg, akik késsel többször átszúrták a könnyező képet, a kép emiatt sűrű könnyhullatással sírni kezdett.⁵ A templomot felgyújtották, de a kép sértetlen maradt hasonlóan ahhoz, ahogy csodásan átvészelte a tüzet a krasznibrodi kegykép is, a vele kapcsolatos elbeszélés szerint. A képet ezt követően Eperjesre vitték a városi kincstárba. Magyarországon a csodás módon könnyező ikonok között ez az első, nem maradt fenn adat, hogy történt-e ezzel kapcsolatban kivizsgálás és készült volna-e annak jegyzőkönyve a hányattatások közepette.⁶

Egy másik helyi elbeszélés változat szerint a templomba betérő katonák kivették a képet az ikonosztázból és rátapostak. Amikor a hívek visszatették a helyére, Mária szeméből szinte patakozott a könny. Erre egyes katonák térdre estek bocsánatért esedezve. Azon az éjszakán a templomot felgyújtották, de az egyik istenfelő ember elrejtette a képet és később elvitte Eperjesre a városházára.⁷

⁴ SZÉKELY – MESÁROŠ, *Greckokatolíci na Slovensku* (1. lábj.), 137.

⁵ SZILÁRDFY, Z., *A magyarországi kegyképek és -szobrok tipológiája és jelentése*, Budapest 1994, 16. A csoda leírása Esterházy (1696) nyomán véres könnyeket említ, de ezt sem a kegykép feliratán, sem más forrásban nem találjuk.

⁶ URIEL áldozár, *Kincseink vagyis az első máriapócsi, mikolai, második mária-pócsi, pálfalvai és klokocsói csodatévő szent képek leírása*, Ungváry 1900, 181.

⁷ ПЕКАР, А., *Нариси історії Церкви Закарпаття*, Том II: *Внутрішня історія*, Рим-Львів 1997, 369; SKYBA, V., „História klokočovskej ikony”, in *Slovo* 17-18 (2007) 5-11.

Később a kegyképet Báthory Zsófia munkácsi várának kápolnájába vitette, ezzel a képpel a korábbi Szent Zsófiát ábrázoló oltárképet helyettesítette.⁸ A későbbi leírások arról számolnak be, hogy a munkácsi várkápolnából elvitt klockocói kép már díszes koronákkal és ötvösborítókkal ékesített volt, ezeket is még Báthory Zsófia készíttethette.⁹ A forrást idéző leírás szerint „A szent Szűz és annak ölében tartott kised Jézus ragyogott a számtalan drága kövektől, melyek koronáikat és öltönyeiket díszítették. Így a Szent Szűz koronájában 7 nagy és 10 kisebb rubin, 5 smaragd, 11 apró gyémánt, 19 nagyobb és 536 apróbb szemgyöngy ragyogott; nyakában 18 sor keleti gyöngy függött, mely 85 nagy és 2771 kisebb szemekből állott. Jézus koronájában 2 nagy, 9 apróbb rubin, 3 nagy smaragd, 4 apró gyémánt, 11 nagy és 322 apróbb gyöngy fénylett.” Hogy pontosan hol készülhettek az ötvösmunkák, ki volt mesterük, nem tudni. A festett figurákhoz illeszkedniük kellett, hasonló módon, ahogy a pócsi kegykép számára készített ötvösborító esetében volt ez (40 x 39 cm, a Nagy Szent Bazil Rend Máriapócsi Gyűjteménye. Az utóbbi borító Bécsben készült 1771-ben, ezüst aranyozott szegéllyel, zöld és vörös ékköberakással).

A kegyképet és ötvösmű díszeit később Zrínyi Ilona vitte magával hosszú útjára, először 1688-ban Bécsbe, 1692-ben Törökországba. 1705-ben II. Rákóczi Ferenc révén visszakerül Munkácsra, majd a vár elfoglalása után, onnan végleg – 1711. augusztus 11-én leltár alapján – hadizsákmányként Bécsbe szállítják el, és először feltehetően a császári kápolnában helyezik el. A kép minden bizonnyal itt volt még 1769-ben, amikor kérvényezik visszaadását. A legáltalánosabb vélemény szerint az eredeti kegyképet a bécsi Szent István dóm alatti kápolnában őrizték.¹⁰ Azonban mára ott már nem található ez a kép.¹¹ Később nyoma veszett, nem ez a kép került vissza Eperjesre.

A klockocói fatemplom sem a 17. században, sem a 18. században nem vált zarándokhelyé. Az Olsavszky Mánuel püspök által végzett vizitáció szerint 1750-ben, bár tizenkét évvel korábban újrászindelyezték, már a szétesés közeli állapotban állt. Az itt lakók között pedig nem

⁸ URIEL, *Kincseink* (6. l.áb.), 193.

⁹ URIEL, *Kincseink* (6. l.áb.), 190. Idézi Balog János 1890-es leírását, mely Körössy György 1688-es jegyzéke és Bay Mihály 1711-es leltára alapján készült.

¹⁰ SZÉKELY – MESÁROŠ, *Greckokatolíci na Slovensku* (1. l.áb.), 140.

¹¹ R. Várkonyi Ágnes szóbeli közlése. Mások, így F. Dancák publikációi szerint a császári kincstárban őrizték a kegyképet. Ld. még R. VÁRKONYI, Á., *Zrínyi Ilona „Európa legbátrabb asszonya”*, Budapest 2008, képmelléklet: Klockocói kegykép.

éppen a jámbor szellem uralkodott. A kurátor elköltötte az először a felújításra összegyűlt pénzt, a papra pedig néhány ellenlábasa többször kezét emelt vagy rántott kést, szitkozódva „атта репететте”.¹²

3. A Klokocsói kegykép első másolata - az eperjesi Klokocsói kegykép

Az irodalom szerint az első klokocsói kegyképet egy ideig őrző Eperjes város tanácsa visszakérte a képet, de helyette Mária Teréziától másolatot kapott.

A második klokocsói kegyképen magyar nyelvű felirat ismertette a nevezetes előkép történetét. „Boldog Asszony valóságos képe, mely 1670 Felső Magyarországon Vinna várához tartozó Klokocsó nevű orosz falu templomában sokak láttára elsőben könyezni, s azután némely eretnekek késsel szurások után orcáján legörgő könyhullatással sirni láttattott”.¹³ A kép hátoldalára ragasztott papíron magyarul és latinul az állt, hogy a kép másolatként készült a régiről (ex alia antiqua) és 1769 március 12-én gróf Sztáray János Fülöp császári és királyi kamarás és a királyi helytartótanács tanácsosa és Neuhold János udvari kamarai tanácsos Eperjes városába vitették „az előbbi helyett”, továbbá „Pinxit F. G. Kramer Anno 1769”.¹⁴

Bár az emlékezet bécsi mesterről tud, a mesternév a Felvidéken is ismert volt: 1760-tól Eperjesen dolgozott Jónás (vagy Johann) Gottlieb Kramer (Lőcse, 1716 – Eperjes, 1771), a szintén festő Gottlieb Kramer fia. Elsősorban portréfestőként volt ismert, de a kézsmárki evangélikus templom oltárképének megfestésével kapcsolatban is felmerült a neve.¹⁵ Így nem kizárt, hogy a kép másolásában akár ő is közreműködhetett. Portréit is hasonlóképp szignálta („J. G. Kramer pinxit” vagy „J. G. Kramer pinxit”).¹⁶

¹² ГАДЖЕГА, „Додатки к історії Русинів” (1. l. l. b.), 179-180.

¹³ URIEL, *Kincseink* (6. l. l. b.), 182.

¹⁴ Nem lehet azonos az egyes szlovákiai írásokban említett Franz Krammer bécsi festővel (1797-1834).

¹⁵ GARAS, K., *Magyarországi festészet a XVIII. században*, Budapest 1955, 153; JÁVOR, A., „Festészet a 17-18. században” in Kőszeghy, P. (főszerk.), *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon*, Budapest 2005, III. köt., 107.

¹⁶ Pl. Bartholome Ludwig von Hechengarten képmása, 1751 körül. ČELKOVÁ, M., „Imperial visits of the Habsburgs in the collection fund of the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica”, in *Scripta Geologica* 4 (2004) 54-64.

A másolat több évtizeddel később már javításra szorult, a kép hátoldalán nagy betűkkel szerepelt: „Renov. 1802, Boda (vagy Bodo)”¹⁷ (egyres feltételezések szerint Boda Jenő).¹⁸ Mindez arra utalhat, hogy a 19. század elején e Klokocsói képnek még lehetett valamiféle helyi jelentősége. Azonban a század vége felé a helyzet megváltozhatott. A másolat Majernik városi levéltárnok tanúsítványa szerint 1878. márc. 14-én Eperjesen a városháza irodájában van különösebb tiszteletadás nélkül. A kép a városháza tárgyalótermébe került, később a kiállítótermébe, ahol 1897-1898 körül felismerte Vályi János eperjesi püspök (1882-1911) és elkérte kápolnájába az eredeti oltárkép helyére. 1907 előtti évben vagy években már az eperjesi püspökség házi kápolnájában fényképezték le.¹⁹

A felvétel szerint e 18. századi másolat nem fára festett ikon volt, ellentétben azzal a másolattal, amely az első pócsi kegyképről készült. Vászorra olajfestékkel festették meg és bekeretezték. Az Útmutató Máriát ábrázolta a gyermek Jézussal, a fejek körül fénysugárkoszorú jellegű dicsfényvel, koronák nélkül. A festmény alján sötét színű, fehérbetűs feliratmező. A reprodukció nyomán nem lehet megítélni részleteit vagy azt, hogy mennyire volt átfestett ekkor a kép.

Mivel az első kegykép a könnyezés után szinte azonnal elkerült Klokocsóról és így nem válhatott szélesebb körű zárandoklatok céljává, az ábrázolásnak valószínűleg nem alakulhattak ki olyan kisgrafikai változatai – metszetek, szentképek –, melyek tipikusan a nagy tömegeket vonzó búcsújáró helyekhez kapcsolódtak. Esterházy Pál Mennyei korona című, 1696-ban Nagyszombatban kiadott művében sem szerepel metszet ábrázolása, Jordánszky Elek 1836-ban, Pozsonyban kiadott művében pedig mint a „már nem ismeretesek között” került említésre.²⁰

Az eperjesi Klokocsói kegykép tisztelete is csak viszonylag később éled fel. 1907. augusztus 12-én arany keretbe helyezték, beüvegezték, megszentelték és Mária-ünnepeken tették ki tiszteletadásra.²¹ A püspöki kápolna oltárán 1950-ig őrizték, amikor a görög katolikus egyházat erőszakkal likvidálták. Nem tudni, mi történt ezzel a másolattal. Amikor a görög katolikus egyház visszakapta az ortodox egyháztól a

¹⁷ URIEL, *Kincseink* (6. l.áb.), 182.

¹⁸ SZÉKELY – MESÁROŠ, *Greckokatolíci na Slovensku* (1. l.áb.), 140.

¹⁹ URIEL, *Kincseink* (6. l.áb.), 185.

²⁰ JORDÁNSZKY, E., *Magyarországban, 's az ahoz tartozó Részekben lévő bódog-ságos Szűz Mária kegyelem' Képeinek rövid leírása*, (Faksimilekiadás), Budapest 1988, XIV.

²¹ ŽEŇUCH, P., *Po stopach klokočovskej ikony*, Michalovce 1993, 21.

püspöki rezidenciát 1990-ben, a szemtanúk szerint már nem volt a kápolnában.²²

4. Az eperjesi Klokocsói kegykép újabb másolatai

Az első klokocsói kegykép 1769-ben készült másolatáról két további másolat készült. Klokocsón időközben, 1834-ben új kőtemplom épült, szintén Istenszülő elszenderedése títulussal. A klasszicista stílusban épült templom egyhajós, szegmentíves szentéllyel és bejárati toronnyal. Ikonosztázanak ikonjait a hátoldalán olvasható szláv felirat szerint a Bogdanski műhely készítette: „Ez az ikonosztáz állíttatott 1898-ban Karcub Pável paróchus atya és Szlivka Joann kurátor és bíró idején. Festette Joann Bogdanski (alatta lengyelül) z Dobromyla (Galicya).” A Bogdanski család a Felvidék északi részén és Dél-Lengyelország számos görög katolikus temploma számára dolgozott több generáción keresztül, Joann, azaz Jan a neves festő Józef Bogdański (1880-1884) unokája volt.²³

A klokocsói hívek csak a 20. század elején ébredtek egykori kegyképük jelentőségére. Szerették volna elkérni azt a Klokocsói képet, melyet Eperjesen őriztek. Azonban Vályi püspök nem járult hozzá. Ezért 1903-ban, a klokocsói hívek kérésére Roskovic Ignác (1854-1915) készítette el az eperjesi Klokocsói kép másolatát.²⁴

A szignálatlan kép kapcsán az irodalomban felmerült újabban Réтай Benedek szerzősége is. Az egyik szlovák szerző a másolatokról írva a klokocsói másolatot is 1904-re teszi és az általa kikövetkeztetett adatok nyomán Réтай Benedek budapesti mesternek tulajdonítja.²⁵ Azonban valószínűbb, hogy az általa talált források – amelyek az útközben megsérült és javításra szoruló képről szólnak – nem a kegykép-másolatra, hanem a klokocsói körmeneti Mária-képre vonatkoznak, amely jobban illeszkedik a Réтай műhely gyakorlatába.

Amennyire a 18. századi előkép reprodukciója alapján meg lehet ítélni, a másolat elkészítésekor Roskovic Ignác az előkép akkori állapotát ismételte meg és fogalmazta tovább, a korszaknak megfelelően kissé visszafogott akadémikus felfogásban.

²² SKYBA, „História klokočovskej ikony” (7. l. ábr.), 15. Pl. Dancák F. tanúsága szerint.

²³ PRZEŹDZIECKA, M., *O małopolskim malarstwie ikonowym w XIX wieku. Studia nad epilogiem sztuki cerkiewnej w diecezji przemyskiej i na terenach sąsiednich*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973, 34.

²⁴ ПЕКAP, *Наруца існопіі* (7. l. ábr.), 370-371.

²⁵ ŽEŇUCH, *Po stopach klokočovskej ikony* (21. l. ábr.), 25.

Az akkori klockocsoi paróchus, Király Gyula, Papp Antal munkácsi püspök közbenjárására Rómában kijárta a megfelelő indulgeneciákat és privilégiumokat, így 1913-ban az Istenszülő oltalmának ünnepevel Klockocsó Mária-búcsújáró helyé vált.²⁶

1948. június 6-án ezt a másolatot koronázta meg Vasil' Hopko eperjesi segédpüspök.²⁷ Ez volt a legünnepélyesebb búcsú Klockocsó történetében és egyúttal az utolsó az Eperjesi görög katolikus egyházmegye erőszakos likvidációja előtt, a következő évben a kommunista hatalom betiltott minden búcsújárást. Csak az Eperjesi püspökség működésének újraengedélyezése után, 1970-ben – a Klockocsoi első kegykép könnyezésének 300. évfordulójára – indultak újra a klockocsoi zarándoklatok.²⁸

Bár egyik másolathoz sem kapcsolódott újabb csodás könnyezés, a helyi tisztelet a Roskovics által festett képet a legszebb és legpontosabb másolatnak tekinti, az Istenszülőhöz közbenjárásért járulók Klockocsót egyre jelentősebb zarándokhelyé emelték.

Az eperjesi képről Ungvárra is készült másolat. 1904-ben, Roskovics Emmánuel ungvári gimnáziumi hittanár felkérésére Maximilian Kurz (vagy Kurtz) eperjesi gimnáziumi tanár festett egy másolatot. Ez a másolat Ungvárra, a görög katolikus székesegyházba került.²⁹ A másolat hosszú évtizedeken keresztül a sekrestye bútorzatába beépítve, a kelyhek és más liturgikus ötvöstárgyak szekrényének ajtaját díszítette. Ez fára olajjal festett Klockocsoi kép, amelyet a közelmúltban a sekrestyéből a templom oldalkápolnájába helyeztek át, helyét újabb másolattal pótolva. A Kurz-féle másolat naivabban festett, de emiatt valószínűleg pontosabban is követi a ma lappangó barokk kori eperjesi Mária-kép jegyeit s így talán az első 17. századi kegyképből is megőrzött vonásokat. Az autentikus jegyek közé sorolható az alakok beállítása, a kéztartás, a drapériák párhuzamosan futó redővetése, a ruházat apró részletei.

5. Kitekintés

Bár a Klockocsoi kegykép változatai nem váltak olyan mértékben tisztelt kegyképekké, mint például az első és a második pócsi Isten-

²⁶ ПЕКAP, *Hapucu icmopii* (7. láb.), 370.

²⁷ SZÉKELY – MESÁROŠ, *Greckokatolíci na Slovensku* (1. láb.), 141.

²⁸ ПЕКAP, *Hapucu icmopii* (7. láb.), 371.

²⁹ SKYBA, „História klokočovskej ikony” (7. láb.), 19. Max Kurtz-ot említ. Ženuchnál Maximilián Kurz-ként szerepel.

szülő kegyikonja, a klokocsói csodának és a képnek mégis terjedt az emlékezete a vallásos népi költemények közvetítésével. Történetét beszéli el a legrégebb ismert, 1670-1683 között íródott ószláv nyelvű népének „Ének a klokocsói képről” címmel, (lejegyezve kéziratos vallásos énekek és versek tárában Kamienkán, 1724-ben). A szöveget eddig első-sorban nyelvészeti szempontból vizsgálta a szlovák kutatás.³⁰ A 23 x 4 sorban írt, török és kurucellenes tematikájú paraliturgikus ének búcsúi ének jellegű, de a történeti ének jegyeit is magán viseli. A magyar történelemmel kapcsolatban is megérdemelné az elemzést, szó esik benne Bécs ostromáról, Buda, Nándorfehérvár, Várad visszavételéről, továbbá arról, hogy Isten a Legtisztább Szűzzel lesz az ország védelme; a császár és a Lengyel Korona egyesülve, keresztényekként kiűzik a pogányokat. Az ének megfogalmazása szerint, a Munkácson őrzött kép könnyezése a Magyar hont siratja, ahol nemcsak a török támad, hanem testvér testvér ellen kelt fel.

A klokocsói kegykép története, az első képen olvasható szöveg és a korabeli verses népének ugyanakkor azt a 17. században aktuális gondolatot is kiemelik, hogy a közbenjáró Mária képeinek tisztelete is védelmet és támogatást érdemel ki.³¹

Az ungvári másolat már magyarázó feliratok nélkül készült, így szerepe az új helyén nem prototípusának történetére emlékeztet, hanem a Kárpát-vidéki Istenszülő kegyképek általános értelmezése szerint bontakozhat majd ki. Bár a klokocsói másolatok esetében nem mutatkozott meg csodás esemény, az ikonteológia értelmében, és a magyar nyelvben régebbi használatával élve az isteni „kegyelem képei”, a közbenjárás eszközei lehetnek a csodás előképhez való akár távoli kapcsolódás révén is.

³⁰ ŽEŇUCH, *Po stopach klokočovskej ikony* (21. láb.), 10. Magyarul röviden ismerteti S. BENEDEK, A., *A gens fidelissima: a ruszinok*, Budapest 2003, 21.

³¹ SZILÁRDFY, *A magyarországi kegyképek* (5. láb.), 16.